

Doris

Nr 28 2015

FRÅN HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

"Susande tornvärld utan slut."

Ungdomssatsning på Bokmässan

Fem litteratur- och Martinson-intresserade ungdomar har i år genom sällskapets stipendium fått möjlighet att tillbringa en dag på Bokmässan och delta i monterarbete och aktiviteter. Först ut var Julia Karlsson och Anna-Maria Zizanis, båda från Kungsbacka som besökte mässan på fredagen.

Översättaren Maiping Chen, Anna-Maria Zizanis och Julia Karlsson.

På söndagen anlände de tre andra årseleverna vid Brinellgymnasiet i Nässjö, Dixi Wejdell, Petra Nordin och Philip Thorsholen. De fick till båda parter stora nöje möjlighet att samtala med Gunnar Andersson, som har gjort sällskapets ungdomssatsningen möjlig. Gunnar Andersson beslöt i samråd med sin numera avlidna maka Ingegerd att donera en summa pengar till Harry Martinson-sällskapet. Tanken var inte minst att medlen skulle användas till att introducera diktaren för den unga generationen vilket alltså bland annat sker genom bokmässestipendiet.

Philip Thorsholen, Petra Nordin och Dixi Wejdell.

De tre Nässjö-eleverna hade uppmuntrats av sin lärare Klas Almroth att ansöka, och de gjorde detta med ett brev, där man bland annat kan läsa detta:

“Vi har nyligen upptäckt Martinsons briljans och inser att hans verk tilltalar oss tre, då vi personlighetsmässigt kan benämnas som: Diktälskaren, Klassikerfantasten och Prosaentusiasten. Självfallet uppskattar vi alla, likväl samtliga uttrycksformer.

Vi fångas över hur Martinsons liv som fosterbarn, sjöman, nomad och luffare präglade hans arbeten, hur han inspirerades av det han mötte och placerade det på papper. Han är så närvarande i varje stavelse och tillför en stämning i sina verk som speglas inuti läsaren, man följer inte bara orden med ögonen, utan känner dem. Harry hade en förmåga att förklara världen genom de små detaljerna. Han var oerhört skicklig med ord, som om han hade ett eget lexikon fyllt med ickeord, vilka han själv skapat och satt samman.“

Ingemar Lönnbom (text och foto)

Omslagsbilden:

Tommy Petersson, konstnär och lärare i Tranemo, skriver och illustrerar varje dag något som han kallar "Enomdan". Vi publicerar här en av hans dagtexter med tillhörande bild. Tommy har denna gång inspirerats av en Martinsondikt ur Gräsen i Thule.

När jag letar bland Martinsons dikter upptäcker jag att jag ständigt känner igen mig. Här har jag gått. Ord och rader som är hemma i mig... Kanske det är glömska kombinerad med hybris. Jag tror det är mina egna ord, mina egna tankar.

Kanske är det också lite sant. Martinson påminner mig om det jag redan vet. Påminner mig om bilder och känslor jag redan sett och upplevt. Så är det nog med all stor konst. Men i Martinsons fall finns det nära. Utanför dörren, vid min knut, på svamppromenaden.

Jag gör en skiss och en betraktelse varje dag. Ibland blir bilden hyfsad, ibland texten. Någon gång duger båda. Jag vet aldrig om mina linjer är en katalysator för orden eller tvärtom. Jag vet att det svåraste är att välja vilka linjer som är absolut nödvändiga och slänga resten. Jag vet också att det är viktigt att skapa avbrott i dessa linjer. Så luft och tankar kan fylla dem.

När jag läser Martinsons dikter anar jag detsamma. Hur aspen ger plats för minnen och förändring. Hur granen är både fångelse och trygghet.

Jag läser en kort dikt ur samlingen *Gräsen i Thule*:

Granskogarna

Susande tornvärld utan slut.
Tungsinta skog vår skärm, vårt beskydd,
svordomsupptagande, vinterhärdad.
Vårt hjärtas grovhjälp,
våra gravars ris.

Dikten sjunger inte. Den är. Det kanske inte är den som lyfter mig över sagda grantoppar. Inte genom riset, in i gläntan och till mystiken. Harry Martinson har många dikter som gör just det.

Men här kan jag förstå mig att stanna. Att förlika mig med det jag samtidigt kanske aldrig kan förlika mig med. Fortfarande med viljan att flyga men också vetskapen om den jag är. Om rötterna binder mig så vet jag också att de föder mig. Att förlåta min begränsning men kanske även välja den.

Lite senare stannar jag och tecknar svar eller betraktelse.

Enomdan 27/9 2015
Till Harry Martinson

Nära marken i en granskog
är det ibland svårt att ha perspektiv.
Man kan då längta efter såpdoftande tallskogar
Där blicken och armarna kan röra sig fritt.
Tallmänniska vill man vara. Men är inte.
Men om man, när man når skogsbrynet,
vänder sig om och tyst
låter blicken klättra längst upp.
Då kan man, en klar september
höra havet
fast det är många mil bort
Då kan man känna doften
av sin pappas kaffetermos
fast det är lika många år bort.
Jag hör inte längre
prasslande asphöst
Bara gransus
som binder samman
mil och år.

Tommy Petersson

*Här kan du ta del av Tommy Peterssons serie "Enomdan":
<https://instagram.com/kalvangen/>
Klicka på respektive bild så kommer texten fram.*

Santos Ousbäck avliden

Santos Ousbäck, som ägde Harry Martinsons födelsehem i Nyteboda fram till 1997, avled tidigare i år i en ålder av 92 år. Han höll många föredrag om Harry och skrev böckerna *Ensam emigrant* och *Sockentåget*. Det är Santos dotterson Marcus Landin som skrivit till oss och berättat.

I fyra Dorisartiklar har Göran Bexell och Björn Larsson haft en dialog om Harry Martinson och etiken. Johan Stenström, professor i litteraturvetenskap vid Lunds universitet och vice ordförande i Harry Martinson-sällskapet, sammanfattar här deras synpunkter men lyfter också fram Martinsons dramatik där man kan finna tydliga budskap med etiska implikationer.

Etiken i Martinsons diktning

Går det att extrahera en etisk hållning ur ett författarskap? Hur framträder en författarpersonas ställningstaganden i den totalitet som en livslång diktargärning bildar? Det finns författare som i sina olika romaner experimenterar med olika ställningstaganden, roller och attityder. Ironi, pastisch och andra flerlagrade funktioner försvårar sökandet efter en övergripande etisk inställning. Den postmoderna litteraturen förnekar sanningar, fasta värden och objektivitet. Hur kan man mot den bakgrunden förhålla sig till det etiska förhållnings sätt som man tycker framträder i ett författarskap? Ytterligare en komplikation vid betraktandet av ett mångårigt författarskap består i att en människa förändras över tid. Tjugoåringens ståndpunkt vid tiden för debuten behöver inte vara densamma som den sjuttioårige författarens. De frågor som den unga författaren uppfattade som viktiga och värda att i litterär form gestalta är kanske inte lika aktuella efter femtio år.

I den dialog om etiken i Harry Martinsons diktargärning som Göran Bexell, professor i etik, och Björn Larsson, professor i fransk litteratur, fört i fyra nummer av *Doris* noterar jag till att börja med att de båda är mycket respektfulla inför varandras synpunkter. Det finns inga uppenbara konflikter i synen på hur man ur författarskapet kan lyfta fram företeelser som inte nödvändigtvis ska tolkas som etiska ställningstaganden av Martinson utan som belysande aspekter av etisk art. Det första inlägget av Göran Bexell bygger på den föreläsning han höll vid sällskapets årshögtid i maj 2012. Ett slumpartat möte mellan honom och Björn Larsson resulterade i att de bestämde sig för att den senare skulle fortsätta den diskussion som Bexell påbörjat. Som ett avslutande inslag har jag blivit ombedd att i någon mån summera och möjligen ytterligare perspektivera.

I det inlägg av Larsson som följer på Bexells första text noterar han att Bexell i första hand grundar sina reflexioner på Martinsons lyrik och brev. Här kan man tillägga att Bexell även återoppar uttalanden som diktaren gjort i olika sammanhang liksom röster ur den rikhaltiga Martinsonforskningen. Som ett mildt korrektiv framhåller Larsson att man kunde förvänta sig att "Martinsons etik *företvädesvis* kommer till uttryck i hans prosa, det vill säga i den del av hans litteratur där människor möts och försöker leva tillsammans", "att prosan mer direkt och uppenbart gestaltar etiska rättesnören och värderingar". Sina kompletterande exempel hämtar

han sedan från *Vägen till Klockrike* och *Resor utan mål*. Björn Larssons argument låter övertygande men frågan inbjuder till ytterligare diskussion.

Man kan erinra om världslitteraturens betydelsefulla romaner från de senaste tvåhundra åren som är mer eller mindre idéburna men som samtidigt till sin prägel är så komplexa att de omfattar långtgående motsägelser av etisk art. Ur Dostojevskijs stora verk kan man lyfta fram ett flertal etiska förhållningssätt men samtidigt är dessa romaner alltför sammansatta för man ska kunna utvinna en innebörd, ett entydigt, övergripande etiskt ställningstagande. I Charles Dickens eller Émile Zolas författarskap är det måhända lättare att finna en tydlig tendens. Trots detta finns det i dessa författarskap fler nyanseringar som visar på alternativa etiska ställningstaganden än sådana som brukar formuleras i termer av budskap och tema.

Lyriken och epiken får sin behandling av Bexell och Larsson men den genre som ingen av dem berör är dramatiken. Just dramatiken med sin förtätade och konfliktmättade form, avsedd att gestaltas på en teaterscen under ett par timmars tid, brukar betraktas som den genre som bäst lämpar sig för att framställa konflikter och problematisera motsägende etiska principer. Man kan erinra om ett par av naturalismens stora dramatiker, Henrik Ibsen och August Strindberg. Båda dessa följde uppmaningen att sätta problemen under debatt. I konfliktens lösning ligger ofta budskapet eller det dominerande etiska ställningstagandet. Ännu tydligare är förfaringssättet hos Bertolt Brecht som med en annan dramatisk estetik ville få sin publik att reflektera och ta ställning. I hans dramer ligger ett etiskt och politiskt ställningstagande i öppen dag.

I jämförelse med lyriken och prosan har Martinsons dramatik fått liten uppmärksamhet. Ingen doktorsavhandling har skrivits i ämnet. Martinsons enda helaftons-drama *Tre knivar från Wei* har satts upp ett fåtal gånger sedan Ingmar Bergmans uruppförande på Dramaten 1964. Fyrtio år senare inscenerades pjäsen av Staffan Valdemar Holm, i samband med att hundraårsminnet av Martinsons födelse firades. Hörspelen för radioteatern – *Gringo* (1932), *Salvation* (1933) och *Lotsen från Moluckas* (1937) – har visserligen sänts i repris flera gånger men nyinstuderingar har inte varit aktuella. Förklaringen ligger i att som dramatik betraktad skiljer sig dessa pjäser från en gängse uppfattning om vad som karakteriserar teatergenren: en förtätad konflikt, en framåtdrivande intrig och en effektiv dialog. Martinson lär enligt Gunnar Ollén ha yttrat att ”han föraktade varje form av intrig” (Ollén, 1947). Bland Strindbergs dramer tilltalades han mest av drömspelsdramatiken. Och just ordet drömspel nämndes återkommande i samband med urpremiären på *Tre knivar från Wei*. Även om Martinsons pjäser inte är intrigdrivna råder det ingen tvekan om att de hör till dramagenren och då finner sig frågan om det i denna dramatik går att urskilja några tydliga budskap med etiska implikationer.

Svaret är obetingat ja, när det gäller de två hörspelen *Gringo* och *Salvation*, som jag i korthet kommer att behandla. Det var vid 1930-talets början som Martinson började formulera sin skepsis inför hur den moderna människan levde sitt liv. Han tvivlade på den moderna teknologin, hastigheten, urbaniseringen och reagerade mot våldet mot naturen och allt levande. Budskapet i dessa båda radiodramer är tydligt. *Gringo* utspelas i en tid när ångfartygen hade börjat överflygla segelfartygen ifråga om effektivitet och lastförmåga. *Gringo* är namnet på en skonare som skjuts i sank av en tysk ubåt under första världskriget. Ingegerd Bodner Granberg skriver att Martinsons ”kärlek till segelfartygen var lyrisk och sörjande”. Skonaren är dömd till undergång. Hade skeppet varit utrustat med maskin hade hon kunnat ta sig utanför de tyska linjerna. Nu blir hon i stället ett lätt rov för ubåtens projektiler. (Bodner Granberg 1999, s. 222). I beskrivningen av ubåten ser Bodner Granberg tecken som pekar fram mot *Aniara*: En blank, spolformad kapsel vars syfte är förstörelse och död. Detta är, menar hon, ”symbolen för själva ytlighetens ondska”, en tydlig kontrast mot ”det varma, vaggande träskeppet” (Bodner Granberg 1999, s. 223).

Salvation bär vittne om ett starkt avståndstagande mot hårdhet och omänskliga förhållanden i den moderna mångmiljonstaden. En berättarröst förmedlar i styckets inledning intryck från det metropolis som är dramats plats.

Lyssnare! Det stycke, som nu kommer att spelas handlar om en stor stad: det väldiga instrumentet som tornar upp sig vid Hudsonfloden. – Det handlar om några människor, som leva därnere i skyskrapornas källarvåningar under valvet av New Yorks plattform. Människor, hårda i rösten och naiva i själen såsom människorna bli i jättestäder. – Genom denna stad brusar företagarandan, kriminell i sin hetsighet, grymt praktisk i sin längtan. Betongen har inget samvete. Den är stor att se på och kan hysa många, det är allt. New York är det dimensionella och det numerära. Pråktiga ord, men de kunna vara döda, förträngda och förbenade i tom och vilsen tystnad. Samvetet har ingen statistik. Hudson för med sig mycket ut. Vem som helst kan gissa, att den för med sig mycket ut. (*Gringo* 1932, 1999)

Björn Larsson framhåller att det skulle kräva stort arbete att i den mångskiftande martinsonska litteraturen frilägga något som kunde kallas en ”etisk vision”, och han ifrågasätter dessutom meningen med en sådan operation. Jag håller med om detta – delvis. För frågan är om det inte går att utläsa ett problemkomplex med tydliga etiska innebörder som författaren återkommande uppehåller sig vid i hela sin litterära produktion.

Den civilisationskritik som finns företrädd i de två hörspelen utgör

nämligen en konstant faktor genom Martinsons hela författarskap. Och det alternativ till det sätt som livet levs i det moderna samhället är, enligt Martinson, det enkla livet i samklang med naturen. Ett sådant betraktelsesätt präglar hela hans diktargärning. Det återklingar i 1930-talets lyrik, i essäböckerna liksom i romanerna, det återkommer i de senare decenniernas naturlyrik och hade dessförinnan nått sin kulmen i verseposet *Aniara*. Av vad jag kan utläsa instämmer både Göran Bexell och Björn Larsson i detta. Bexell skriver: "Hans civilisationskritik utgick från en genuin känsla för naturen och vad människan bäst behöver". Ett honnörssord är jämvikt, antingen formulerat som ett "ungefärligt balanssinne" eller som "den yllene medelvägen", som hos Aristoteles utgör rättesnöret för en redbar människas handlande och som dessutom förekommer i buddhismen, en religion som Martinson tog intryck av. Både Bexell och Larsson uppehåller sig vid detta.

Det ska sägas att begreppet civilisationskritik är både mångskiftande och stort. Störst uppmärksamhet i Martinsons diktning har frågan om människans förhållande till tekniken fått, främst betingad av verk som *Verklighet till döds* (1940), *Den förlorade jaguaren* (1941), *Aniara* (1956) och *Vagnen* (1961). Idag, många år efter Martinsons död, för problemkomplexet om den moderna människan och teknologin vidare mot frågor som med accelererande hastighet kräver en lösning. Det allt tunnare ozonlagret och den globala uppvärmningen kan sägas utgöra syntesen av alla de miljövidriga handlingar som människan dagligen och för det mesta helt oreflekterat utför. Det finns alla skäl att dröja vid de varningar som Martinson utfärdade och det finns skäl att bejaka de ord med etisk laddning som han angav som botemedel: enkelhet, natur, balans, eftertanke, besinning.

Stora stycken av Martinsons diktning är tidlös och universell. Både Bexell och Larsson är överens om att etik och estetik är oupplösligt förenade i hans författarskap. De etiska frågor som vi ser estetiskt gestaltade hade inte fått det mått av såväl pregnans som flertydighet om formen hade varit annorlunda. Stor dikt är sällan entydig och tidsbunden; den är öppen och låter sig omtolkas allteftersom tiden går.

Johan Stenström

Litteratur:

Bodner Granberg, Ingegerd, *Efterord Harry Martinson Dramatik*, Bonniers 1999.
Ollén, Gunnar, *Inledning Svenska Radiopjäser 1947*, Sthlm 1948

*Under årets Näselfrossa höll Göran Lundborg, professor emeritus i handkirurgi, ett mycket uppskattat föredrag med utgångspunkt i Harry Martinsons dikt "Människans händer". För Doris har Lundborg här gjort en sammanfattning av föredragsmanuskriptet. Den intresserade läsaren uppmanas läsa mer i Lundborgs bok *Handen och hjärnan – från Lucys tumme till den tankestyrda robothanden* (Atlantis, 2011).*

Harry Martinson och Människans händer

Den kreativa förmågan, den dolda kunskapen och den symboliska kraften i människans händer har i alla tider fascinerat konstnärer, filosofer och författare. Handen kan ses som en hjärnans förlängning mot yttervärlden där kroppsspråket och händernas gester återspeglar vår personlighet och vår sinnesstämning. Händer kan vädja, välsigna, välkomna och smeka, men kan också förneka, förbanna och bestraffa. Våra händer är kreativa, intelligenta, och läraaktiga - de glömmar inte vad de en gång lärt sig. Det handgjorda står för kvalitet, omsorg och hållbarhet. I konsthantverket ger handen liv åt materialet.

Harry Martinson fascinerades av händernas betydelse och möjligheter, och i dikten "Människans händer" från 1971, publicerad i samlingen *Dikter om ljus och mörker*, beskriver han på ett ömsint, finstämt och insiktsfullt sätt vilka möjligheter som skapas genom den sammanvävda känslan och känslan i våra händer:

*Händernas erfarenhet är beröringen
deras liv bland tingen är mångfaldigt,
fullt av tysta innehåll.
De hör inte men är med i vibrationer.
De ser inte men vet hur det är i mörka källare.
När sammeten skall värderas är de där,
och slipstenen och lieggen provar de tyst.
De behöver inte låta eggen bita till.
De känner med lätt beröring stålblettets skärpa.
Hur har de hunnit samla alla sina fina erfarenheter
av ull och grus, av fjun och stål,
av glatta ytor och av taggig tistelboll,
av smidig talk och av alla sorters mjöl.
Deras register är oerhört
från glansigt silke till grova säckar,
från sträva filar och rivjärn
till de nyföddas glatta naglar
och beröringsglansen på evighetsblommor.
De lever i känslens land där beröringen är allt
och där beröringens gåta slår sin bro mellan nerv och själ.
Men i fjärlsvingens stoft finner de sin gräns.*

Händernas erfarenhet är beröring.

Vår förmåga att i beröringen uppfatta och förstå ytor och former vilar på erfarenheter som går tillbaka till det nyfödda barnets tidiga utforskande av omvärlden. Genom att samtidigt beröra och betrakta föremål inom räckhåll skapas ett program för att känna igen och identifiera de former och ytor som beröres, ett formuppfattningsprogram som finns kvar livet ut.

De hör inte men är med i vibrationer.

Vår hörsel bygger på vibrationer som förmedlas till innerörat via trumhinnan. Men vibrationer är grunden också för handens finstämda känsel, vibrationer som uppstår när fingertopparna förs över en ytstruktur. Det stod klart för Martinson att handens beröringssinne bygger på vibrationer – även om det handlar om tysta vibrationer.

De ser inte men vet hur det är i mörka källare.

Martinson var medveten om hur handens beröringssinne kan ersätta synsinnet när vi tar oss fram i mörker, t ex i en mörk källare där vi med fingertopparna upplever väggarnas ojämnheter och skrovligheter, kanske också lukten i murbruket och flagor i färgen. Händerna kan till och med registrera klubbigheten och den svaga spänsten i spindelnätets fintrådiga nätverk.

Deras register är oerhört.

Martinson beskriver beröringssinnets oerhört breda register som gör det möjligt uppleva och åtskilja karaktären på ull, grus, fjun och stål, till och med talk och olika sorters mjöl. Vårt känselsinne har en mycket hög upplösningsförmåga som baseras på samverkan mellan fingrarnas känselkroppar och hjärnans förmåga att tolka känselsignaler från handen. Häri ligger förmågan att urskilja och särskilja olika fina ytstrukturer, från grov säckkväv

*Handens finstämda känsel varnar för faran i att beröra en taggig tistelboll, men samma hand känner med lätt beröring detaljerna i tistelfjunens fintrådiga strukturer.
Foto: Göran Lundborg*

till glansigt silke – när sammeten ska värderas är de där. Men Martinson var också medveten om att det finns en gräns för handens förmåga att uppfatta de finaste av strukturer: i fjärlingsvingens stoft känner de sin gräns.

De behöver inte låta eggen bita till. De känner med lätt beröring stålbettets skärpa.

Här snuddar Martinson vid den kanske allra viktigaste känselns funktionen i handen: känseln som skyddsmekanism för att undvika skador. Smärtsinnet varnar och sätter en gräns för vad handen tål – smärtsinnet varnar för den taggiga tistelbollen och skärpan i lieggen. Att förlora känseln i handen kan vara en katastrof - en hand utan skyddskänsel blir lätt skadad vilket kan leda till sårbildningar, infektion och spontan amputation av fingrar. Detta är en verklighet för de miljoner människor i världen som idag lider av spetälska.

De lever i känselns land där beröringen är allt och där beröringens gåta slår sin bro mellan nerv och själ.

Martinson var medveten om att känsel och känsla inte alltid är lätt att skilja åt. Att bli berörd kan handla om beröring av hjärtat snarare än beröring av huden, och en rörande upplevelse ger ett avtryck i själen snarare än i handen.

Handen och hjärnan

Samspelet mellan hand och hjärna är komplext och svårfångat. Handens mycket stora representationsområde i hjärnan utgör grunden för händernas finmotoriska förmåga och känselns ofantligt breda register. Vårt intryck och vår förståelse av omvärlden bygger på en samverkan mellan alla våra sinnen där syn och känsel spelar en central roll men där beröringen hjälper oss förstå den sanna innebörden och karaktären i det som ögat ser. Martinsons dikt Människans händer representerar en av de finaste skildringarna som står att finna i svensk litteratur av handen som ett sinnesorgan jämställt med syn och hörsel i vår upplevelse av omvärlden.

Göran Lundborg

Kjell Lundholm är kulturhistoriker och f.d. landsantikvarie bosatt i världsarvet Gammelstad utanför Luleå. Han har i ett trettioårigt arbeten skildrat Norrbottens och Nordkalottens historia, gärna då utifrån ett samspel mellan natur och kultur. En vistelse som Alltidhult-stipendiat för några år sedan gav honom inspiration att jämföra Harry Martinson och Eyvind Johnson.

Harry Martinson och Eyvind Johnson

Tänk vilken tidsbild! ”Liksom Martinson blev Eyvind Johnson reseagitator för Finlands sak. I hans almanacka för 1940 finns kortfattade anteckningar om denna del av hans verksamhet. Där står vid den 12 januari: ’Kalix. För Finland. Johnson, Holmström, Martinson, Moberg, Viksten.’ ”

Ordet tidsbild har redan använts och dessutom försetts med utropstecken. Citatet från Örjan Lindbergers digra biografi *Människan i tiden* ger oss några hållpunkter. Det rör sig om reseagitatorer, om Finlands sak är vår som det så slagordsmässigt formulerades den gången samt om de båda huvudpersonerna i vår artikel: Martinson och Eyvind Johnson. Vid det här tillfället träffades de i norr och närmast då i Johnsons hemmamarker. Likaså kan vi göra ett annat tillägg. Mötet skedde väl att märka långt innan de sammanstrålade i Svenska Akademien och som nobelpristagare.

Tidsanda var det dock. I hotbilden den gången ingick Sovjetunionen och dess relationer till Finland. För att göra en lång historia kort kan vi teckna den stormaktspolitiska situationen. I slutet av augusti 1939 hade Nazityskland och Sovjetunionen ingått en icke-angreppspakt, där man samtidigt i hemlighet hade delat Polen mellan sig. Slag i slag följde sedan Per Albin Hansons uttalande ”Sveriges beredskap är god”, att Polen anfölls av Tyskland, att de baltiska staterna tvingades till non-aggressionspakter med Sovjetunionen eller att sovjetiska flyganfall mot Finland skedde och därmed vinterkriget inleddes under de sista dagarna av november. Sådan var situationen den hösten. Sveriges beredskapstid hade börjat och där ingick även Finlandshjälpen med penninginsamling, flyktingmottagning, överförande av krigsmateriel samt militärt bistånd i form av svenska frivilliga.

Beredskapstiden har också fått beteckningen ”Den kämpande demokratin”. Med det når vi en mera ideologisk eller intellektuell sida av tidens kamp. Ett inslag i den bilden var Samfundet Nordens frihet med upphov i vinterkriget men snart med stark betoning på hjälp till Danmark och Norge. Där samverkade statliga medel med bidrag från företag. För det ”andliga innehållet” stod intellektuella som Eyvind Johnson och Ragnar Holmström som redigerade samfundets tidskrift.

Om den tiden och det norrbottniska lokalsamhället berättar också dagspressen. Allra längst i norr eller i Kiruna stads kyrka deltog ungefär

1 000 personer i ett opinionsmöte, eller så många att en hel del inte fick plats. Norrbottens regementes musikkår spelade Björneborgarnas marsch, kontraktsprosten Eklund hälsade välkommen. Det följande budskapet framfördes av Eyvind Johnson, Ragnar Holmström och Albert Viksten. Och slutligen: kollekten gav 929 kr. Allt detta enligt referat i *Norrbottens-Kuriren* 19 januari. Redan tidigare eller 13 januari förkunnade rubrikerna: ”Finlandsmötet i Kalix: fullt hus och god stämning.” Även där refereras som redan nämnts att fem svenska författare deltog.

Så kan uppräknigen fortsätta eftersom lokalpressen, den som skulle spegla stämningen i det gränsnära området mot Finland, frossade i krigsskildringar från Salla-området. Samtidigt påminde man om mörkläggning hemmavid, uppmanade till frikostighet vid skilda insamlingar och till solidaritet med det kämpande finska folket.

Det gällde att i Sverige tala om Finlands sak, att motivera både sig själv och de anonyma soldaterna att strida vid fronten i öster, här ofta betecknad med ordet Salla. Dessutom, och faktiskt inte minst hotande, var den förfärliga vinterkylan – den som vi sena tiders barn diffust talar om som de rekordartade krigsvintrarna – något extra skrämmande i de flestas minne.

De som skulle göra detta propagandaarbete skildras också i Martinsons *Verklighet till döds*. Huvudpersonerna var Holger alias författaren samt Ejder alias Eyvind Johnson som i en ny scen förflyttat sig från Boden och Kalix till östligaste Norrbotten, till Tornedalen:

Ejder och Holger talade återigen i kyrkan i Hietaniemi och nu var det en bataljon infanteri som kom marscherande. Det kom ur de norrbottniska förläggningsskogarnas mörker. Svängde in i kröken och kom in i militärbil-lyktoarnas bländande sken. Man såg i plötslig projektion en vandrande skog av pälsar vilkas smärtingsvithet höll på att övergå i smutsbrunt. Pälskragarna och mössorna såg ut som stora tottar av tjärdränkt tovigtt drev. Mycken tältrök och förläggningssmuts hade hopats på dem och den anonyme soldaten under varje sådan tung och brun tuss verkade förnedrad av vintern. Kläderna mot kylan hade mörknat tillsammans med militärtälten. Endast snön var hångrinande vit och norrskenet spände även i kväll sitt ljudlösa, ogripbara och hundramila höga strålfadder över gränsskogarna. Det var som en gäckande gigantisk arktisk ballerinas kjol med fransar och svävande svep lockade hundra mil ifrån i höjden.

Visst är det en ståtlig nattscen med fladdrande norrsken och bister kyla, med smått förnedrade svenska beredskapssoldater och mössor som liknas vid tjärdröv. Snart lämnade de båda agitatorerna svenskt territorium och drog mot öster, mot symboliskt uttryckt Sallafronten. Nu passerade man ett stridshärjat land, eller åtminstone ett land i krig. Det gav anledning till en inre kamp, en själens vända inför vad de såg:

Holger fann inte längre någonting som kom honom att tveka. Eller rättare: han fann allt, precis allt. Därför tvekade han inte. Han var desperat. Han gick och bar tyst, ett sjudande raseri mot själva livet som mördmännen överallt i världen förvred till att bli vrångbilder av liv [...] Han hatade verkligheten, den av våldsmännen påbjudna. Den verklighet som inte var något annat än ett karusellsnurrande värderingsinstrument för makten och lystenheten [...]. Han genomsökte sitt samvete inför varje föredrag han skulle göra, och han visste att också Ejder gjorde detta.

Återigen bar det av mot öster och därmed också till fronten. Där hade Harry Martinson i uppdrag att närmare studera soldaternas attityder – liksom att agera som postbud mellan de enskilda stridande grupperna vid fronten.

Kåren av frivilliga var liten, till storleken sedd ungefär som någon av de medeltida provinshärarna. Men för en vandrare bland frontens jordkuler och tält var den, ifall man lyssnade uppmärksamt – Sverige. Där saknades inte ens sektväsen. Efter bara ett par vinterveckor hade sådant hunnit utfällas och gruppera sig. Det fanns jordkuler, vars invånare var av religiös läggning, jordkuler med äventyrartorn, tältgrupper med akademiska ideal och historisk skolning. Där fanns runebergsstämda andar och socialdemokratiska ungdomsklubber. Där fanns ”bort med tobaken” och korsun [d v s skyddsrum i fält, särskilt vanliga under vinterkriget] där det betydde en mark i böter när man svor.

Men allt detta krigande, allt detta lidande, all den förbannelse som överheten hade lagt på de enskilda soldaterna gick mot sitt slut. Vinterkriget hade helt enkelt sin final 13 mars 1940 och mera exakt klockan 11.00. Även Martinsons text får en final, en fredspredikan likt den övriga skildringen i *Verklighet till döds*. Till den ändan skulle ryssarna göra slut på sin artilleriammunition och sina bomber.

Hela eskadrar av lätta störtbombsplan lyfte från Kandalakscha. En del flög till Kemijärvi och Rovaniemi och bombarderade där. Hus föllo samman, eldsvådor anställdes och människor dödades med byråkratisk punktlighet till fem i elva. Vid fronten höll de inte tiden lika noga. Deras bombningsuppvisning gick där över tiden med nära tolv minuter [...] Den flygande segraren flyger, men hans själ krälar efter som en orm på sin buk. Ty hans moral är tvådimensionell, hans teknik må sedan hjälpa honom in i hur många dimensioner som helst. Så länge han inte förmår ge dem själ och kultur, så länge gör han själiskt sett samma löjliga figur som en flygande snok. Det gäller alla ultramaterialiska nationer [...] De dödades och sårades under denna förmiddag åtskilliga av dem som låg där nere i skogarna och tryckte i kölden eller väntade i jordkulorna. Och när klockan var tolv över elva och kriget av allt att döma tycktes vara slut, krälade de bort som snokar i luften under vintersolens stränga öga.

Fred, om än en tillfällig sådan, råder åter. Andra världskriget går in i ett nytt skede för Nordens del. Danmark och Norge besätts av Tyskland medan Sovjetunionen och Tyskland står mot varandra på östfronten. Snart är Europa i brand, ja snart kan vi tala om ett världskrig av helt annan omfattning än vinterkriget. I Finlands historia talas om fortsättningskriget. Redan tidigare hade de två svenska "fältartisterna" dragit vidare åt var sitt håll. Ejder för till Näset (med andra ord Karelska näset och de hårda striderna där) medan på Holgers lott kom Salla. Så långt kan vi lämna de båda svenska författarna i sitt fältmässiga sammanhang, här uttryckt som Finlands sak är vår.

Litterärt vill man också gärna se att de båda kumpanerna beträdde skilda vägar i förhållande till vinterkrigets upplevelser. För Johnsons del var det inledningsvis i form av romanen *Soldatens återkomst* som påbörjades sommaren 1940. I övrigt kom Johnson att fördjupa sig i europeisk och antik historia under åtskilliga år. Till de välkända verken hör att Iliaden fick sin omtolkning i *Strändernas svall* från 1946. Eller varför inte nämna *Molnen över Metapontion* utgiven 1957 och *Hans nådes tid* så sent som 1960.

För Martinsons del var vinterkrigets våndor redan förberedade. Under slutet av 30-talet ägnade han sig dels åt jordbruksarbete på sommartorpet i Sorunda i Stockholmstrakten, dels skrev han sina tre naturböcker där titlarna kan tyckas skvallra om ämnen fjärran från krig och kristillstånd. Först har vi *Svärmare och harkrank*, sedan följde *Midsommardalen* och till sist kom *Det enkla och det svåra*. Ingvar Holm har i *Harry Martinson Myter Målningar Motiv* gett många ingångar till naturböckerna och sambandet med kriget. En sådan har formulerats som att

Naturböckerna var en samtidsspegel och fick som sådan karaktär av melankrigstidens tre mörkaste år. En stegring från bok till bok kan märkas [...] Midsommardalen följde nästan systematiskt ett år i naturen men med ett botten tema som uttalades i de dubbeltydiga slutorden: "Vintern har börjat. Världen är mörk." Det enkla och det svåra, slutstenen i serien, med härskar-symboler, insektsliv och Francotruppenas flygare, öppnar konsekvent naturen mot världsperspektiven.

Slutligen – allt detta kan vi ana i Ejders och Holgers minnen från vinterkriget, och då främst i *Verklighet till döds*. Deras vägar möttes åter som bekant i Svenska Akademien och som nobelpristagare – liksom att de fortsättningsvis utväxlade böcker mellan varandra. För Martinsons del återfinns de i Martinson-rummet i biblioteket i Olofström. Inte mindre än ett tusental böcker ingår i den samlingen varav nitton är gåvor från Johnson.

Som Alltidhult-stipendiat 2010 hade jag glädjen att få bekanta mig med vad som bjöds i Martinson-rummet. Som vanligt i sådana här

sammanhang kan dedikationer antingen vara personliga eller formella, antingen generella eller tidsbundna. Ett urval må vara exempel nog. Den redan nämnda *Soldatens återkomst* ger några hälsningsord som talar om tiden närmast efter vinterkriget: ”Harry och Ingrid med vänskap från Eyvind, nov 40.” Eposet *Strändernas svall* från 1946 åtföljs av en antydan och förklaring: ”Harry och Ingrid Martinson. Det här är egentligen en skrift i (n)(v)atten. Vännen Eyvind”. Som något av både en ursäkt och förklaring får vi kanske uppfatta dedikationen i *Drömmar om rosor och eld*, nämligen ”Till Ingrid och Harry Martinson från deras vän Eyvind, såväl drömfabrikant som eldtillverkare 2.9.49.”

Låt oss till sist ta exempel som omfattar såväl världskriget som att livet närmar sig sitt slut. *Sju liv* har fått några rader som antyder kriget: ”Harry och Ingrid Martinson med hälsning sista krigshösten från vännen Eyvind J. 31.8 44.” Och slutligen något av ”en sista hälsning”. *Några steg mot tystnaden* antyder redan i sin titel ett sådant innehåll. Dedikationen följer samma spår: ”Till Harry och Ingrid Martinson – en hälsning så här på hösten från gamle vännen Eyvind. 14.11.73”

Vid den tidpunkten återstod ett år innan Harry och Eyvind skulle få dela på Nobelpriset i litteratur. Vidare gällde att två respektive fem år resterade av deras levnad. Ejder och Holger hade därmed avslutat sin gemensamma gärning under vinterkriget.

Kjell Lundholm

Martinson i ny tappning

Vi får ständigt rapporter om att Harry Martinson inspirerar nya författare och konstnärer som på olika sätt hjälper till att skapa intresse för hans texter. Detta är en intressant trend som kanske kan ses som ett tecken i tiden.

Nyligen blev jag kontaktad av **Eli Åhman Owetz** som skickade mig sin nya bok *En sommar på luffen*, en sk feelgood-roman som sägs vara inspirerad av Martinsons *Vägen till Klockrike*. Huvudpersonen är en kvinna som bestämmer sig för att luffa genom delar av Sverige sommaren 2014 och som förälskar sig i en raggare från Åland. Denna moderna version av Bolle använder sig flitigt av en smartphone som hjälpmedel och får genom luffandet ett nytt perspektiv på sitt liv. Visserligen försöker författaren då och lägga in referenser till Martinsons bok men man upplever dem inte som naturliga i sammanhanget. Huvudpersonen Anna-Lisa hamnar så småningom i östgötska Klockrike (vilket Bolle aldrig gjorde) men även här känns namn och händelser något påklistrade.

Det är dock ingen tvekan om att Åhman Owetz har ett ärligt uppsåt att intressera dagens läsare för Harry Martinson. Hon avslutar romanen med detta PS som tydligt visar hennes ambition:

Och så lovar ni mig väl att läsa "Vägen till Klockrike"? Jag tror att ni kommer att tycka lika mycket om luffaren Bolle som Anna-Lisa och jag gör. Läs långsamt. Njut av Harry Martinsons språk, av varje mening. "Haslarna smällde ihop sina oskurna metspön ..."
Det är så vackert.

Att ge ut klassiker i serieform tycks också vara på väg att bli en trend. I augusti i år kom **Knut Larssons** version av *Aniara* i serieformat. Här kan man tala om försäljningssuccé. När boken skulle presenteras på bokmässan var hela första upplagan slutsåld och man hann inte trycka nya böcker till presentationen!

Man kan ha olika uppfattningar om Martinsons klassiska diktepos på detta sätt kan komprimeras till en tecknad serie. Visst finns det fog för den kritik som hävdar att många dimensioner i ursprungstexten går förlorade, att mer eller mindre nakna kvinnor dominerar framställningen och att man måste söka sig till originalversionen för att rätt förstå vad Martinson egentligen avsåg med *Aniara*. Och ändå tror jag att serieversionen kan bli en inkörsport för många nya – inte minst unga – läsare av Martinson. De recensioner som hittills publicerats är mycket positiva. Här några citat:

"... mötet mellan Harry Martinson och den nästan 60 år senare Knut Larsson är lyckat. Och ärendet är fortfarande lika akut." (Jonas Thente i DN 150914)
"Larsson har ett personligt präglad bildspråk (delvis tycker jag att det knyter an till ett slags retrofuturistisk femtiotals-estetik befruktad med en dos expressionism) som ger en egen och välkommen infallsvinkel till Aniara. Så burra för både mod och utförande!" (Tomas Eklund i Dagens Bok 151018)
"Boken är mycket vältecknad i Knut Larssons typiska expressionistiska stil. [...] Enligt författaren själv är Aniara en varning för kommande generationer. En varning som förtjänar att läsas även av yngre generationer. Jag skulle med glädje läsa nyutgåvan med mina barn om jag hade några."
(Tharos Gröning i Dala-Demokraten 151016)

Åke Widfeldt

Årshögtiden i Bohuslän

Ljungskile folkhögskola

Harry Martinson-sällskapets årshögtid år 2015 tillbringades i ett vårskönt Bohuslän med Ljungskiles folkhögskola som fast punkt. Programmet var mycket omväxlande, liksom vädret, där det skiftade från stilla morgnar vid folkhögskolan till isande kall blåst på Klädesholmen.

Det hela inleddes fredagen den 8 maj Stefan Edmans och Martin Bagges välkommen till Bohuslän, ett program med tal, bild och musik. Harry Martinsons dotter Harriet läste dikter av sin far, en programpunkt som återkom flera gånger under Majdagarna.

Ake och Tora Widfeldt genomförde en hyllning till en av Bohusläns mest namnkunniga författare, Ebba Lindqvist, som presenterades i form av biografiska notiser, personliga minnen och dikter. Sällskapet Ebba Lindqvists vänner var representerat och tackade genom sin ordförande Karl-Axel Wikström.

Tidigt på lördagsmorgonen begav sig morgonpigga Martinson-vänner ut på en naturmorgon i närområdet tillsammans med Stefan Edman, som under hela årshögtiden var en oförtröttlig värd för alla tillresta. Här läste han lämplig lyrik samtidigt som deltagarna också fick veta mer om fåglar och annan natur.

Stefan Edman berättar under naturmorgonen

Den sedvanliga rundan av intressanta föredrag inleddes av professor Yvonne Leffler som berättade under rubriken "Emilie Flygare-Carlén som

Yvonne Leffler föreläser.

romanförfattare och västkustskildrare”. Emelie Flygare-Carlén var en av 1800-talets mest framgångsrika författare i Sverige och visade sig ha ett mycket intressant livsöde. Sedan kunde auditoriet glädja sig åt mera bohuslänska skildringar när författaren Ellen Mattson vandrade ”på minnets stigar”.

Efter årsmöte under Gustav Fredrikssons ordförandeskap var det lunch och därefter ännu en höjdpunkt, utdelandet av Klockrikestipendiet till Harry Martinsons minne.

Klockrikestipendiet utdelades till författaren och översättaren Maiping Chen, som hade ändrat sina resplaner för att kunna vara med i Ljungskile. Han presenterades av stipendiejuryns ordförande Disa Lundgren efter att ha fått ta emot priset av Harry Martinsons båda döttrar Eva och Harriet. Maiping Chen uttryckte sin stora tacksamhet och berättade värtaligt och berörande om livet som författare i exil.

Stefan Edman fortsatte med programpunkten ”Från grästuvan till stora världen – Harry Martinson läst idag” och därefter ett Aniäraprogram till minne av den nyss bortgångne Jaap Knevel, som egentligen skulle ha varit med som sångare och musikanter under majdagarna. Medverkande var skådespelaren Marie Lundberg och musikern Martin Bagge. Den senare underhöll också under högtidsmiddagen på lördagkvällen.

Paus hos handelsman Flinck på Flatön.

Söndagen den 10 maj var det så dags för den avslutande utflykten, som detta år gick till södra Bohuslän med Stefan Edman och Martin Bagge som reseledare. Turen gick bland annat till Klädesholmen och till Flatö, där minnena av Evert Taube är starka. Lunchen äts på Sundsby gårdscafé och man hann också med en stund i Morlanda kyrka på Orust.

Text och foto: Ingemar Lönnbom

- Filmer och ljudinspelningar från årshögtiden finns på www.harrymartinson.se

Välkommen att söka
Vistelsestipendium
i Nebbeboda skola – lärarbostaden

I Nebbeboda gick Harry Martinson i skola. Det var här som Harry trivdes bäst. Skolan ligger på en höjd med en vacker utsikt över en sjö i Olofströms kommun i Blekinge, ca 8 km från centrum.

- Allmänna kommunikationer saknas.
- Bredband finns i skolan.

Stipendiet kan sökas av alla verksamma inom olika konstnärliga områden, såsom litteratur, musik, bildkonst, film, teater, dans mm. Företråde får utövare som arbetar i Harry Martinsons och/eller Sven Edvin Saljes anda.

Ansökan ska vara inne senast den 31 januari 2016 och den sker med en personlig presentation i skrift samt önskemål om tidpunkt för vistelsen. Plats kan beredas med kortare varsel om lärarbostaden är ledig.

Sänd ansökan till Åsa Nilsson, Box 301, 293 24 Olofströms Kommun
Tel 0454- 93 592, E-post asa.nilsson@olofstrom.se
Åsa lämnar också upplysningar.

Ytterligare information genom
Disa Lundgren, vår representant i arbetsgruppen för vistelsestipendiet,
dg.lundgren@telia.com , tel. 044-12 00 54; 0725-09 48 90.

Kommande arrangemang

• **Run for your Life 9 – 20 november**

Harry Martinson-sällskapets styrelse har beslutat att uppmana våra medlemmar att stödja denna kampanj som arrangeras av Riksteatern inför klimatmötet i Paris. Aktionen startar i Kiruna den 9 november och berör sedan under 11 dagar ett antal orter i Sverige innan den fortsätter in i Danmark och ned på kontinenten. Möt upp på den plats som passar dig bäst. Du hittar all information på <http://runforyourlife.nu/>

• **Aniaraseminarium i Korpilombolo 11 – 12 december**

European Festival of the Night pågår de två första veckorna i december i Korpilombolo. Två dagar av festivalen ägnas åt Aniara. Medverkande är bl a Karl-Olof Andersson, Ann-Katrin Tideström, Martin Bage, Gunnar Westberg och Åke Widfeldt. Se <http://www.nightfestival.se/>

• **Nebbeboda akademi 13 mars 2016: ”Ord som fångslar”**

Region Blekinge och Bromölla kommun ordnar en omfattande **litteratur- och berättarfestival den 6 – 13 mars 2016**. Veckan inleds med en “Blekinge bokmessa” söndagen 6 mars på Eriksberg Vilt och Natur. Författare, bokutgivare och läsare möts i en angenäm miljö. **På festivalens sista dag ordnar Martinson-sällskapet för femte gången en “Nebbeboda akademi”**. Som sed är sker detta i “Harrys skola” i Nebbeboda. Temat för akademien, liksom hela festivalen, är “Ord som fångslar”. Ta en tidig semestervecka i Blekinge. Följ programmets framväxt på vår hemsida!

• **Harry Martinsondag på Jonsered's herrgård 3 maj 2016**

Traditionen att fira Harry Martinson på Jonsered fortsätter. Temat denna gång blir **Aniara 60 år**. Seminarium med bl a Ulf Danielsson och offentligt kvällsprogram. Fler detaljer längre fram.

• **Årshögtid i Blekinge 6 – 8 maj 2016**

Vik redan nu dessa sköna majdagar för härliga upplevelser i Martinsonland. På fredagkvällen samlas vi i Fornebodastugan utanför Kyrkhult, firar Harry Martinsons födelsedag och lyssnar till Annika Ekdahl som föreläser om vävkonst. Under lördagen har vi ett heldagsprogram på Jämshögs folkhögskola med utdelning av Harry Martinson-priset och föreläsningar av pristagaren och bl a Marianne Westholm, Tomas Bannerhed och Johnny Karlsson. På söndagen blir det utflykt till Österlen. Fler detaljer kommer efterhand på vår hemsida och fullständigt program publiceras i nästa nummer av Doris.

• **Nässelfrossa i Olofström med omnejd 26 juni – 3 juli 2016.**

Det är nionde året som denna välbesökta kulturvecka anordnas. Den här

gången är temat Människan och Maskinen (något som Harry Martinson talade och skrev mycket om).

Mer information nästa år. Se www.nasselfrossa.se .

Det kommer säkert att arrangeras fler program med anknytning till Harry Martinson på olika håll i vårt land. Tag för vana att med jämna mellanrum titta på vår hemsida www.harrymartinson.se där vi försöker spegla det som händer på Martinsonfronten.

Aniara har strandat

Omslaget till Maria Vedins senaste diktsamling *Leprakolonin* pryds av ett avsnitt ur partituret till Karl-Birger Blomdahls opera *Aniara*. En enda lång ton ligger längst upp som ett fastnaglat skri från goldonderns skräckslagna passagerare.

I Martinsons diktepos försvinner Aniara ut i den ändlösa rymden, men Vedin låter rymdskeppet stranda någonstans i Lappland (?) i närheten av ett sjukhem där den sjuåriga huvudpersonen vårdas. Vi får inte veta vilken hennes sjukdom är men antydningar finns om att det skulle kunna vara lepra. Och precis som i forna tiders leprakolonier isoleras barnen på sjukhemmet och genomgår speciella behandlingar.

I likhet med *Aniara* är Vedins diktsamling en varning för all den förstörelse av vår jord som vi människor förorsakar och kommer att förorsaka: ”det finns ingen skvattram längre/ingen skogskovall vid tjärnens strand”. Och NATO:s flygstridsövningar över lappländska marker river sönder tystnaden: ”spaningsplanen flyger alldeles för lågt”. Det är rädsla och ängslan som präglar denna drömlika diktsamling samtidigt som den är en förtvivlad uppmaning till de onda krafterna att upphöra med sin verksamhet: ”vik hädan satan/det här är inte dina marker”.

Leprakolonin tål att läsas många gånger. Den ställer fler frågor än den ger svar men sätter igång många tankeprocesser hos läsaren. Som när man börjar fundera över vad en hålförsedd stjärna kan vara. Är det möjligen så att den är ett barn: ”alla barn är stjärnor/med ett hål i”?

Åke Widfeldt

Maria Vedin: *Leprakolonin*, bokförlaget edda, 2014.

E-post info@bokforlagetedda.se

Dansk läsövning: Martinson och Bellman

Harry Martinson-sällskapet har fått brev från Danmark, närmare bestämt från författaren Søren Sørensen, som sedan många år är ordförande i den danska motsvarigheten till DELS, alltså den organisation som samlar de litterära sällskapen. Han gör en spännande parallell mellan Carl Michael Bellman och Martinson. Søren Sørensen är en av Danmarks främsta experter på Bellman.
Så här skriver han:

Kære venner!

Under forberedelserne til Bellmanselskabets fejring af digterens 275-års dag faldt mine tanker på Harry Martinsons parafrase over *Fjäriln vingad fra Gräsen i Thule* 1958, den der indleder samlingen som *Ekosång till fjärilen*. Selv om digtet er 60 år gammelt, er dets tema det desværre ikke, for vi befinder os fortsat der hvor *onda dårvrs løje/bullrår sønder grønne år*, endda alt for bogstaveligt på gader og torve. Det var atomoprustningen og prøvesprængningerne der dengang inspirerede, men aktualiteten har digtet stadigvæk.

Med venlig hilsen,
Søren Sørensen

Forfatter, formand i Samrådet for de Litterære Selskaber i Danmark

Citat ur dikten:

*Fjäril tag vår sorg avdaga
i en tid av pansrat sår.
Låt din flykt vår tyngd förjaga
till den natt som återstår.*

Om Hägg och Mankell

På vår hemsida kan man via "Bloggen direkt" lätt nå Rune Liljenruds mycket uppskattade blogg <http://harrymartinsonitiden.blogspot.se/> med mängder av högtintressanta texter. Ur bloggen har vi här saxat några avsnitt om de nyligen bortgångna författarna Göran Hägg och Henning Mankell.

Få svenska litteraturvetare är så allmänt välkända som Göran Hägg. Han har skrivit ett stort antal lärda böcker på lättillgängligt och medryckande språk. Han har roat i radio och TV genom sin retorik, varma humor och mycket stora kunskaper. Han var retorikexpert, något i stil med Sven Stolpe. Det var alltid roligt att lyssna till honom och alltid hade man något med sig i behållning, som man ville komma ihåg för att länge kunna ha nytta av och glädjas vid. Göran Hägg skriver i *Den svenska litteraturhistorien om Aniara*:

Aniara är ett helgjutet och mångtydigt konstverk. Kanske kommer diktcykeln i framtiden att läsas historiskt som en folkhemmets *Frithiofs saga*. Men i kraft av sin djupa humanitet och skönhet är den antagligen också helt tidlös. Den förefaller i varje fall idag, sen några decennier gått, lika mänskligt sann som den först gjorde och snarast än mer konstnärligt övertygande.

Göran Hägg kallar sin bok *1001 BÖCKER DU MÅSTE LÄSA INNAN DU DÖR*, (2008) för "en guide till läsning". Göran Hägg skriver där om *Nässlorna blomma*:

Förutom sina rent litterära kvaliteter har den också förnyad aktualitet i en tid då vi på nytt börjar sälja ut social omvårdnad till den som erbjuder det billigaste kontraktet. Likaså i sin bild av vad en sammanhållen och kunskapsambitiös pluggskola för alla kan betyda!

Harry Martinson använder i *Aniara*, Sång 13 en metafor för "vad vårt rymdskepp är: en liten blåsa i Guds andes glas".

Henning Mankell säger i Stefan Jarls dokumentärfilm *Homo narrans*, att han har sysslat mycket i sitt liv med skillnaden mellan saga och sanning, mellan dröm och verklighet, mellan lögn och sanning. Det finns, säger han, en vacker liknelse om problemet med det här och det är den berömda blåsan i glaset. Det sägs att blåsan i glaset rör sig och att det tar ungefär en miljon år för blåsan att vandra runt i glaset och komma tillbaka till utgångspunkten.

Mankell bad en vän, som var glasblåsare i Baskemölla i Skåne, att blåsa ett glas, där det skulle finnas en blåsa i glaset. Han ville just åt blåsan. Om det är saga eller sant, vet ingen, menar Henning Mankell. Skillnaden

mellan sagan och sanningen är hårfin, vi vet inte riktigt var det ena börjar och det andra slutar. Problemet är att ingen kan bevisa att detta är sant. Det är tveksamt om ett glas håller sig i en miljon år. Det finns ingen närvarande, som faktiskt har sett detta från första stund, säger Henning Mankell och tvivlar nog också på att en historia som denna muntligt kan hållas levande under alla dessa långa tider.

Rune Liljenrud

Harry Martinson-sällskapet, styrelse och suppleanter 2015 - 2016

Styrelse:

Bengt Bejmar
Finkvägen 3, 293 72 JÄMSHÖG
Tel. 0454 464 53; Mobil 0703-95 02 59
bengt.bejmar@oktv.se

Paulina Helgeson
Toltorpsgatan 50 A, 431 39 MÖLNDAL
Mobil 0703 14 40 13
paulina.h@telia.com

Johnny Karlsson (räntmästare)
Pressareg. 29, 293 39 OLOFSTRÖM (b)
Holje Bok, Box 14, 293 21 OLOFSTRÖM (a)
Mobil 0705 62 76 39
info@holjebok.se

Rune Liljenrud
Allbogatan 18, 342 30 ALVESTA
Tel. 0472 715 25, Mobil 070 34 44 483
runeliljenrud@hotmail.com

Ingemar Lönnbom (sekreterare, webbredaktör)
Östra Strandgatan 7 A,
371 38 KARLSKRONA
Tel. 0455 103 92; Mobil 0708 31 03 92
ingemar@lonnbom.se

Eva Risberg
Wargentinsgatan 5 E, 111 29 STOCKHOLM
Tel. 08 641 90 19; Mobil 070 592 99 12
evarisberg04@hotmail.com

Johan Stenström (vice ordförande)
Östervångsvägen 9, 224 60 LUND
Tel. 046 12 68 12; Mobil 0708-12 64 4
johan.stenström@litt.lu.se

Semir Susic
Multrågatan 10, 162 55 VÄLLINGBY
Tel. 076 25 26 763
semirsusic@gmail.com

Åke Widfeldt (ordförande)
Trestegsvägen 8, 514 31 TRANEMO
Tel. 0325 707 32; Mobil 0706 65 16 87
ake.widfeldt@telia.com

Styrelsesuppleanter:

Martin Bagge
Lilla Risåsgatan 25, 413 04 GÖTEBORG
Tel. 031 13 07 94; Mobil 0736 78 78 27
martin.bagge@comhem.se

Stefan Edman
Almvägen 10, 459 31 LJUNGSKILE
Tel. 0522 222 27; Mobil 0708 16 31 08
st.edman@telia.com

Anders Franck
Sörensens gata 14
416 79 GÖTEBORG
Tel. 0708-555090
anders.franck@gu.se

Lena Havland-Erlandson
Odengatan 34, 113 51 STOCKHOLM
Tel. 08 612 15 73, Mobil 0708 12 15 73
lena.havland@spray.se

Elisabeth Jonsson
Jägaregatan 5
293 39 OLOFSTRÖM
Tel. 0454 922 47, Mobil 0703-692247
elisabeth.jonsson.1950@gmail.com

Johan Lundberg
Lillhersbyv. 26 B, 191 45 SOLLENTUNA
Tel. 08 35 85 96
bojohanlundberg@gmail.com

Disa Lundgren
Mäster Jörgensg. 6 C,
291 53 KRISTIANSTAD
Tel. 044 12 00 54; Mobil 0725-09 48 90
dg.lundgren@telia.com

Anders Olsson
Erik Dahlbergs väg 67, 37439 KARLSHAMN
Tel. 0709-509788
cao8101@gmail.com

Irmeli Romo
Fortifikationsgatan 11 A, 371 31 KARLSKRONA
Tel. 070 302 56 74
irmeli.romo@gmail.com

Doris

är Harry Martinson-sällskapets medlemstidskrift.
Utkommer två gånger om året, vår och höst.

Bidrag sänds till:

Åke Widfeldt, Trestegsvägen 8, 514 31 Tranemo

E-post: ake.widfeldt@telia.com Tel. 0325-70732

Redaktör för detta nummer: Åke Widfeldt.

Doris produceras hos Pernillas Grafiska i Blekinge AB i Mörrum.

Kansli:

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

c/o Jämshögs folkhögskola, Kulltorpsvägen 2, 293 72 Jämshög

Tel. 0454-463 40. Fax 0454-492 41

E-post: info@jamshog.org

Bankgiro 5662-5890

Hemsida: www.harrymartinson.se

Se även <http://harrymartinsonitiden.blogspot.com>

Så här blir du medlem i Sällskapet:

Årsavgiften är

200 kronor för enskild medlem (erhåller sällskapets årsbok)

(För boende i utlandet är avgiften 300 kr)

50 kronor för familjemedlem.

Mejla till info@jamshog.org eller skicka vanlig post till adressen ovan.

Sätt samtidigt in avgiften på bankgiro 5662 – 5890.

Glöm inte att uppge namn och adress.

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPETS

STOCKHOLMSGRUPP

Kontaktpersoner:

Eva Risberg

E-post: evarisberg04@hotmail.com

Tel. 08-641 90 19; 070-592 99 12

Semir Susic

E-post: semirsusic@gmail.com Tel. 076-252 67 63

Lena Havland-Erlandson

E-post: lena.havland@spray.se Tel. 0708-121 573; 08-612 15 73

Göran Bäckstrand

E-post: goran.backstrand@sobernet.nu

Tel. 08-766 40 05; 073/441 25 86

Harry Martinson på Bokmässan 2015

Harry Martinson-sällskapet var representerat på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg även detta år, ett år då antalet besökare på mässan var nere på den lägsta nivån sedan 1990-talet. Även om vi inte har några siffror, är intrycket att minskningen också gällde oss i avdelningen för de litterära sällskapen. Den kombinerade montererna för Harry Martinson- respektive Saljesällskapet attraherade ändå en jämn skara besökare, många av dem välbekanta, men också ett antal som blev nya medlemmar.

Marianne Westholm

Sällskapet deltog också i en lång rad arrangemang, varav tre på De litterära sällskapens scen. Först ut där var på torsdagen den 24 september Marianne Westholm, tidigare styrelseledamot i Harry Martinson-sällskapet, som berättade om Karin Boye, Sonja Kovalevsky och Elin Wägner, alla var för sig och tillsammans troliga förebilder för Isagel-gestalten i *Aniara*. Marianne Westholm har tidigare skrivit om detta i Doris nr 27.

Stort intresse visades också fredagens estradsamtal mellan Martinson-översättaren Maiping Chen och akademiledamoten Kjell Espmark. De samtalade om hur kinesisk kultur och tänkande, inte minst tao, nådde fram till Harry Martinson redan på 1920-talet.

Montern fokuserade sällskapet på de två senaste årsböckerna. Årsboken för i år, "Månader med Harry Martinson" levererades på första dagen och kunde därför delas ut till alla medlemmar som gav sig till känna. Den presenterades

Elisabeth Jonsson

också i montern av sällskapets styrelseledamot Elisabeth Jonsson som har varit redaktör för boken. Den innehåller utvalda Martinson-texter som läsare gör sina egna personliga kommentarer till.

Johnny Karlsson, räntmästare i sällskapet, beskrev glädjen i att rota i andras böcker då han i montern presenterade ett antal intressanta dedikationer till Harry Martinson, med anledning av Harry Martinson-sällskapets årsbok 2014 *Till Harry från... dedikationer i Harry Martinsons bibliotek*.

Även sällskapets ordförande, Åke Widfeldt, åntrade en av de många scenerna, nämligen den hos Göteborgs universitet. Tillsammans med styrelseledamoten Anders Franck, som verkar vid Göteborgs universitet, hade han ett samtal om Harry Martinsons koppling till Jonsered.

Lördagen den 26 september var det Harry Martinson-sällskapets styrelseledamot och tidigare sekreterare Rune Liljenrud som i Saljesällskapets regi talade på De litterära sällskapens scen. Han har skrivit om de båda Jämshögsförfattarnas gemensamma andliga arv på bloggen *Harry Martinson i tiden* och utvecklade här på mässan sina tankar.

Den uppskattade kulturjournalisten Dan Sjögren var sist ut bland Harry Martinson-sällskapets programpunkter på årets Bokmässan. Han berättade på söndagen personligt och inkännande om en av Harry Martinsons (antagligen) ganska sena dikter. I slutet av föredraget sade Dan Sjögren "Älska Harry Martinson!". Skälet till denna uppmaning var helt enkelt att man som läsare får så mycket tillbaka.

Dan Sjögren

Bland många notiser från Bokmässan kan nämnas att serieskaparen Knut Larsson sålde slut på sin tolkning av *Aniara* redan efter två dagar. Hans förklaring till det stora intresset för hans seriebok är att han själv redan är välkänd som serieskapare och har en trogen läsekrets, att han dessutom nu når ut till sciencefiction-fantaster och kanske också till dem som tycker om Harry Martinson. Knut Larsson tror att många fler nu också kommer att läsa originalet. Han berättar att det är vanligt att serie-läsarna gärna vill ta del av inspirationskällan för att på så sätt själva göra en bedömning av hur bra en tolkning är.

Text och foto: Ingemar Lönnbom

- Arrangemangen som omtalas i texten finns dokumenterade med ljud och bild på vår hemsida www.harrymartinson.se
Där kan man alltså lyssna till föredragen i efterhand.